

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

עמדות לגבי התנגדות מוחלטת של האופוזיציה לקואליציה

יוני 2022

ד"ר עומר יעיר

מנהל מחקר ועמית מחקר, המכון לחירות ואחריות

הצהרה להפניה בשימוש ביבליוגרפי:

יעיר, עומר. 2022. "עמדות לגבי התנגדות מוחלטת של האופוזיציה לקואליציה". סקרי המכון לחירות ואחריות, אוניברסיטת רייכמן.

מבוא

אחד המאפיינים הבולטים של הכנסת ה-24, בשנים 2021-2022, היו המאבקים הבלתי פוסקים בין הקואליציה בראשות נפתלי בנט (ימינה) ויאיר לפיד (יש עתיד), לבין האופוזיציה בראשות בנימין נתניהו (הליכוד). הגם שהיחסים בין הקואליציה והאופוזיציה בישראל הינם לעיתים קרובות מתוחים וכוללים מחלוקות קשות ועקרוניות, נדמה שהיחסים במהלך הכנסת ה-24 היו מהקיצוניים והעכורים ביותר שידעה הפוליטיקה הישראלית. הדבר בא לידי ביטוי במספר אופנים, ובעיקר בהחרמה חסרת התקדים של מרבית מפלגות האופוזיציה את וועדות הכנסת,¹ ובהתנגדות הכמעט מוחלטת של חברי הכנסת באופוזיציה לחקיקה שקידמה הקואליציה.² נדמה שנקודת המחלוקת הגיעה לשיאה בדיונים בכנסת במאי 2022 על חוק "ממדים ללימודים", כאשר האופוזיציה בראשות הליכוד התנגדה להצעת החוק של הקואליציה הגם שהצעת חוק זו נועדה לסייע לחיילי צה"ל שהשתחררו זה מכבר, נושא שיש לגביו הסכמה רחבה.³

לאור זאת, בסקר שערכנו במכון לחירות ואחריות בקרב 822 משיבים במהלך יוני 2022 – שבועות ספורים לפני נפילת ממשלת בנט-לפיד – בחנו האם הציבור הישראלי סבור כי ראוי שהאופוזיציה תתנגד באופן בלתי מתפשר להצעות חוק של הקואליציה.

מהניתוחים עולים מספר ממצאים מרכזיים. ראשית, רוב גדול בציבור הישראלי, כמעט 75 אחוזים מהמשיבים בסקר, לא מסכים כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה שמביאה הממשלה, לעומת מיעוט של כרבע מהמשיבים אשר מסכים עם הטענה הזו. שנית, כמצופה, ישנם הבדלים לא מבוטלים במענה לשאלה זו בחתך של קבוצות שונות בציבור הישראלי. כך, בזמן שכ-90% ממצביעי הקואליציה לא הסכימו כי על האופוזיציה להתנגד באופן נחרץ לכל ההצעות של הקואליציה, רק כ-50% ממצביעי האופוזיציה סברו כך. בנוסף, היו הבדלים ניכרים גם בתשובות המשיבים היהודים בסקר בחתך של מידת הדתיות של המשיב/ה, כאשר ככל שמידת הדתיות הייתה רבה יותר, כך המשיבים נטו לדווח על הסכמה לכך שהאופוזיציה צריכה להתנגד לכל ההצעות של הקואליציה.

לפירוט המתודולוגיה על-פיה נערכו הסקרים, ראו בנספח המתודולוגי בסוף המסמך.

¹ ראו, למשל, כאן.

² כפי שמראה במחקרו ד"ר אור טוטנאור, בשנים 2014-2003 מפלגות האופוזיציה נטו לתמוך בהצעות חוק של הקואליציה ברבים מהמקרים. ראו כאן.

³ ראו, למשל, כאן. נדמה שבעיקר זכורה ההתבטאות של חברת הכנסת והשרה לשעבר מיירי רגב, שהוקלטה בישיבת הליכוד אומרת "קיבלנו החלטה כאופוזיציה שבאף חוק לא מצביעים בעד. באף חוק, רק אם יש מלחמה או מבצע... אני אומרת חד וחלק - אנחנו כסיעה החלטנו שאנחנו אופוזיציה לוחמת והחלטנו להפיל את הממשלה, אז אין כאבי בטן על חיילים, על נשים מוכות או על מקרי אונס כי כולם מבינים שזה הרציונל..." ראו כאן.

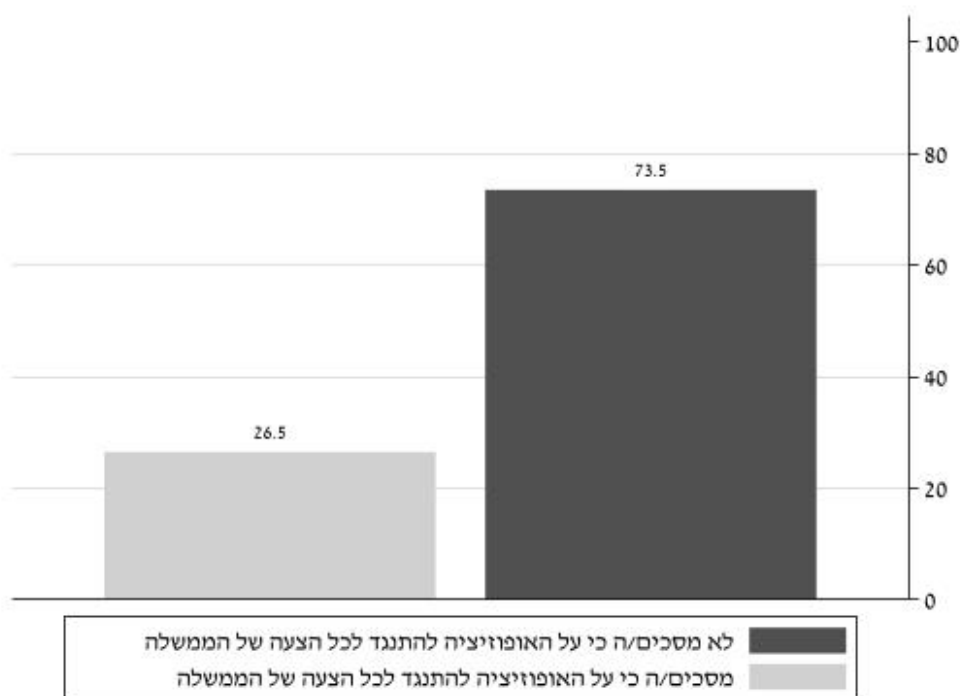

עמדות בנוגע להתנגדות האופוזיציה להצעות חוק של הקואליציה

המשיבים בסקר נשאלו את השאלה הבאה: "באיזו מידה את/ה מסכים/ה או לא מסכים/ה עם המשפט הבא: האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה שמביאה הממשלה, ללא קשר לנושא ההצעה" (אפשרויות התשובה: 1- כלל לא מסכים/ה; 2- די לא מסכים/ה; 3- די מסכים/ה; 4- מסכים/ה במידה רבה; 5- לא יודע/ת).⁴ כדי להקל על הצגת הממצאים, האפשרויות 'כלל לא מסכים/ה' ו-'די לא מסכים/ה' אוחדו לקטגוריה אחת של "לא מסכים/ה", ואילו האפשרויות 'די מסכים/ה' ו-'מסכים/ה במידה רבה' אוחדו לקטגוריה אחת של "מסכים/ה".

נתחיל בהצגת הממצאים על פני כלל המדגם: רוב גדול בציבור הישראלי, 73.5%, לא מסכים כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה שמביאה הממשלה, לעומת מיעוט של 26.5% אשר מסכים עם הטענה הזו. ממצאים אלו מוצגים בתרשים מס' 1. הדבר מעיד על כך שהחלטת מפלגות האופוזיציה להתנגד באופן מוחלט לקואליציה מנוגדת לעמדת רוב הציבור, אשר סבור כי אין זה ראוי שהאופוזיציה תנקוט במדיניות לעומתית לא מתפשרת מול הממשלה.

תרשים 1. עמדה בנוגע להתנגדות האופוזיציה להצעות חוק של הממשלה בכלל הציבור

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

⁴ 9.8% מהמשיבים ענו "לא יודע/ת" בתשובה לשאלות אלו והם הוצאו מהניתוח. נציין כי כלל הניתוחים בדו"ח כוללים משקולות שנועדו לתקן את ייצוג החסר של משיבים חרדים במדגם (ראו הנספח המתודולוגי בסוף המסמך), הגם שניתוח הנתונים ללא משקולות משנה את התוצאות המוצגות במסמך באופן מינורי למדי, ב-4 נקודות אחוז לכל היותר.

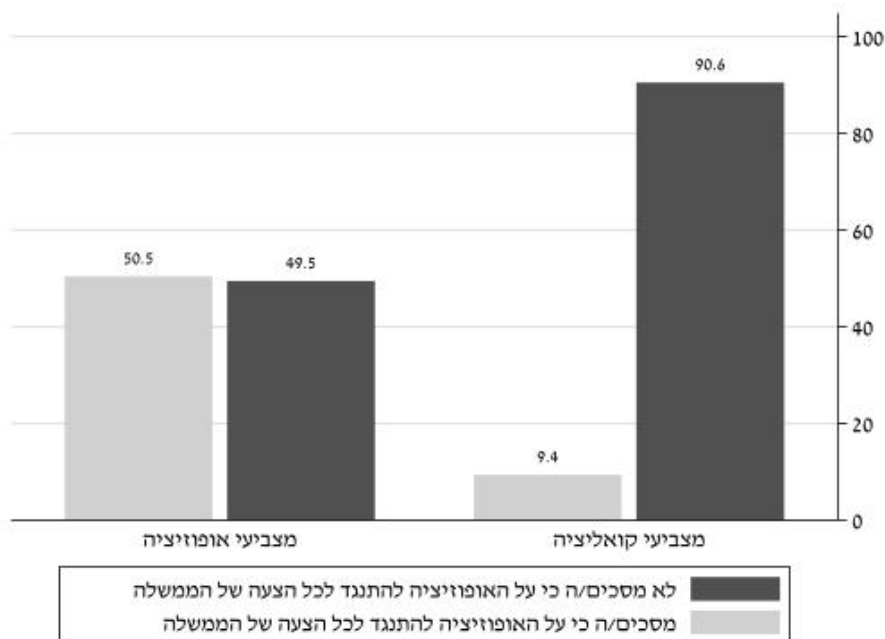

עמדות בחתך קבוצות פוליטיות שונות

בחלוקה של הציבור לקבוצות פוליטיות שונות, אנו רואים הבדלים לא מבוטלים בתשובות לשאלה זו, בין מצביעי הקואליציה והאופוזיציה, ובין חברי גושים אידיאולוגיים שונים.

תרשים מס' 2 מציג את תשובותיהם של מצביעי הקואליציה והאופוזיציה – הסקר כאמור נערך לפני נפילת ממשלת בנט-לפיד – לשאלת ההתנגדות הבלתי מתפשרת של האופוזיציה. רוב מוחץ מבין מצביעי הקואליציה, 90.6%, איננו מסכים כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה שמביאה הממשלה, ורק 9.4% מהם מסכימים לטענה. מנגד, בקרב מצביעי האופוזיציה אנו רואים כמעט שוויון בין אלו שמסכימים ובין אלו שלא מסכימים עם הטענה: 50.5% הסכימו עם הטענה לעומת 49.5% שלא הסכימו. מכאן שמצביעי האופוזיציה חלוקים במידה רבה ביחס לעמדה הלעומתית הבלתי מתפשרת של האופוזיציה ביחס לממשלה.

תרשים 2. עמדה בנוגע להתנגדות האופוזיציה להצעות חוק של הממשלה, בחתך קואליציה ואופוזיציה

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

בתרשים מס' 3 מוצגות עמדות הציבור הישראלי לשאלת ההתנגדות הבלתי מתפשרת של האופוזיציה, בחתך של השתייכות גושית אידיאולוגית: לימין, למרכז, או לשמאל האידיאולוגי.⁵ ניתן לראות כי רוב ברור בקרב אלו המשתייכים לשמאל האידיאולוגי (87.9%) והמרכז האידיאולוגי

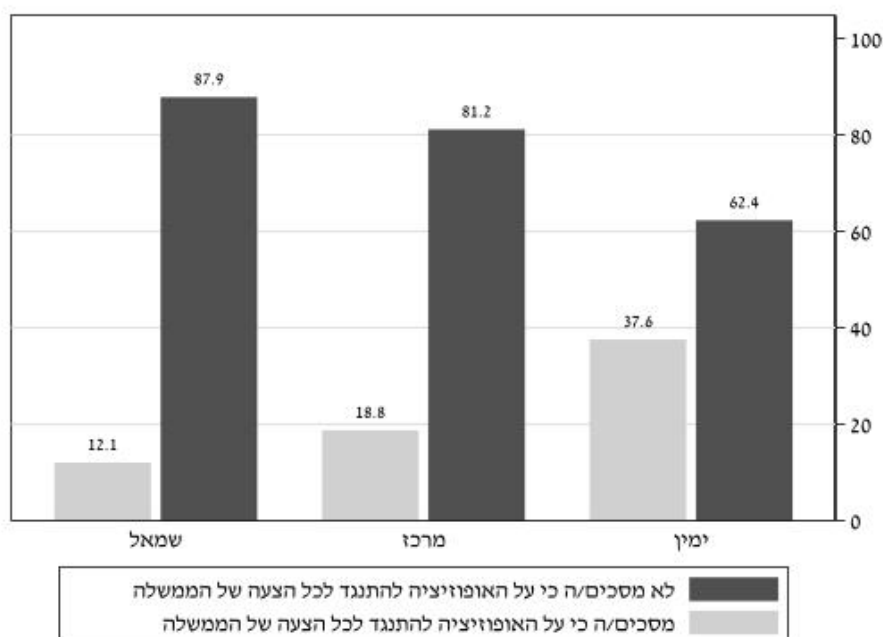
⁵ החלוקה לפי השתייכות גושית אידיאולוגית מתבססת על שאלה שבחנה הגדרה עצמית על ציר ימין-שמאל אידיאולוגי. שאלה זו כללה שבע אפשרויות תשובה, כאשר 1 משמעו ימין, 4 משמעו מרכז, ו-7 משמעו שמאל. אלו שענו 1-3 הוגדרו כ-"ימין", אלו שענו 4 הוגדרו "מרכז", ואלו שענו 5-7 הוגדרו "שמאל".

(81.2%) אינם מסכימים עם הטענה, וכך גם רוב ברור, אך מעט קטן יותר מקרב אלו המשתייכים לימין האידיאולוגי (62.4%). בקרב כל שלושת הגושים האידיאולוגיים השונים בישראל ישנה התנגדות לכך שהאופוזיציה תתנגד באופן מוחלט ונחרץ להצעות הממשלה.

לצד זאת, ישנו הבדל גדול בקרב אלו המשתייכים לימין האידיאולוגי בין אלו שהצביעו למפלגות הקואליציה והאופוזיציה, הבדל הדומה להבדל הכללי בין מצביעי הקואליציה והאופוזיציה אשר הוצג להלן בתרשים מס' 2. בקרב ימניים אשר הצביעו למפלגות הקואליציה (כלומר, מצביעי ימינה, תקווה חדשה, וישראל ביתנו) 88.5% לא הסכימו כי האופוזיציה צריכה להתנגד באופן מוחלט ונחרץ להצעות הממשלה; מנגד, בקרב ימניים אשר הצביעו למפלגות האופוזיציה (כלומר, מצביעי הליכוד, ש"ס, יהדות התורה, והציונות הדתית) 44.5% לא הסכימו כי האופוזיציה צריכה להתנגד באופן מוחלט ונחרץ להצעות הממשלה—ואילו 55.5% כן הסכימו עם הטענה. ומכאן שנכון למועד עריכת הסקר, השיוך הקואליציוני-אופוזיציוני היה חשוב יותר עבור ישראלים רבים מאשר השיוך האידיאולוגי.

תרשים 3. עמדה בנוגע להתנגדות האופוזיציה להצעות חוק של הממשלה, בחתך של השתייכות לגוש אידיאולוגי

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

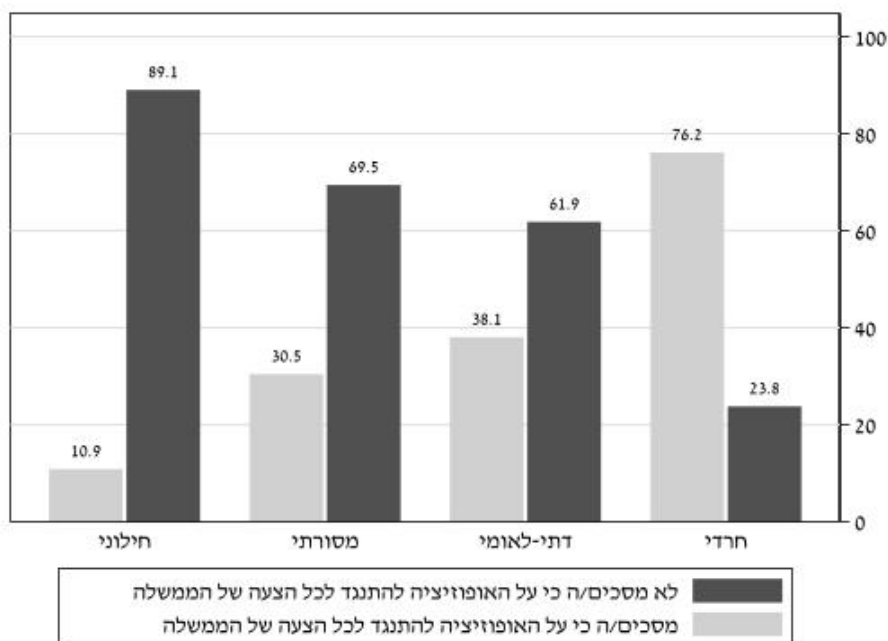
עמדות בחתך קבוצות סוציו-דמוגרפיות שונות

בחנו את עמדות הציבור ביחס להתנגדות נחרצת של האופוזיציה גם בחתך של קבוצות סוציו-דמוגרפיות שונות: מידת הדתיות של המשיבים; השכלה (עם או לא השכלה אקדמית); דת (יהודים וערבים); ומגדר (נשים וגברים).

תרשים מס' 4 מציג את התשובות לשאלת ההתנגדות הבלתי מתפשרת של האופוזיציה, בחתך של משתנה דמוגרפי חשוב ביותר בציבוריות הישראלית—מידת דתיות. במקרה זה בחנו את החלוקה בקרב משיבים יהודים בלבד, כאשר ההגדרה העצמית בסקאלה של מידת דתיות (חילוני, מסורתי, דתי-לאומי, וחרדי) לא התאימה עבור משיבים לא-יהודים.

מהתרשים ניכר כי ככל שהישראלי הממוצע דתי יותר, כך גוברת הסכמתו לכך שהאופוזיציה צריכה להתנגד באופן בלתי מתפשר להצעות של הממשלה. רוב מוחלט מקרב יהודים בסקר שהגדירו עצמם חילונים, 89.1%, לא הסכים כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה שמביאה הממשלה. לעומת זאת, בקרב אלו שהגדירו עצמם מסורתיים, רוב גדול אך קטן יותר, 69.5%, לא הסכים לך, ורוב מעט קטן יותר, 61.9%, לא הסכים לטענה בקרב אלו שהגדירו עצמם דתיים-לאומיים. מנגד, בקרב אלו שהגדירו את עצמם חרדים, מיעוט לא הסכים להתנגדות נחרצת של האופוזיציה להצעות של הממשלה – רק 23.8% – ורוב ברור של 76.2% הסכים עם הטענה.

תרשים 4. עמדה בנוגע להתנגדות האופוזיציה להצעות חוק של הממשלה, בחתך של מידת דתיות (משיבים יהודים בלבד)

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

נציין כי בניתוח נוסף לפי שאלה אחרת של מידת דתיות ("באיזו מידה את/ה נוהגת לשמור על המסורת הדתית") – זהו ניתוח אשר כלל משיבים ערבים – נמצאו תוצאות דומות למדי. בפרט, בקרב המשיבים בסקר שציינו שהם אינם שומרים כלל על המסורת, 93.7% לא הסכימו כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה שמביאה הממשלה. לעומתם, בקרב אלו שציינו שהם שומרים במקצת על המסורת, 80.3% לא הסכימו כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד נחרצות להצעות של הממשלה. בנוסף, בקרב אלו שציינו שהם שומרים במידה רבה על המסורת, 69.5% לא הסכימו כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד נחרצות להצעות של הממשלה. ולבסוף, בקרב אלו שציינו שהם שומרים על המסורת על כל דקדוקיה, רק 34.8% לא הסכימו כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה של הממשלה.

לעומת התוצאות השונות בחתך של מידת הדתיות, נמצאו הבדלים קטנים יותר בחתך של השכלה אקדמית. רוב גדול בקרב המשיבים בסקר עם השכלה אקדמית, 79.7%, לא הסכימו כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד באופן מוחלט להצעות של הממשלה, לעומת רוב מעט קטן יותר בקרב אלו ללא השכלה אקדמית, 67.7%, שלא הסכימו עם התנגדות נחרצת של האופוזיציה להצעות הממשלה.

ובנוסף, לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין משיבים יהודים וערבים ביחסם להתנגדות מוחלטת של האופוזיציה להצעות של הקואליציה (72.9% מהמשיבים היהודים לא הסכימו כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה שמביאה הממשלה, לצד 76.0% מהמשיבים הערבים). ובאופן דומה, לא היו הבדלים בולטים בין נשים וגברים במענה לשאלה הזו (76.1% מהנשים במדגם לא הסכימו כי האופוזיציה בכנסת צריכה להתנגד לכל הצעה שמביאה הממשלה, לצד 71.2% מהגברים במדגם).

נספח - מתודולוגיה:

צוות המכון לחירות ואחריות בבית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה באוניברסיטת רייכמן הכין את השאלות לסקר וניתח לאחר מכן את הנתונים. הסקר נערכו על ידי חברת iPanel, אשר עורכת סקרים מקוונים בישראל. הסקר נערך בתאריכים 6–7 ביוני 2022. הנתונים בסקר נאספו באופן מקוון.

במצטבר, 807 משיבים בני 18 ויותר השלימו את הסקר. מתוכם, 657 משיבים יהודים ו-150 משיבים ערבים.⁶ טעות הדגימה המרבית לכלל מדגם הינה 3.5% ברמת ביטחון של 95%.

המשיבים היהודים מהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל המשתמשת באינטרנט, בפילוח של מגדר, קבוצות גיל, מחוז בארץ, ומידת דתיות. עם זאת, בסקר ישנו מיעוט באופן יחסי של משיבים שהינם חרדים, ועל כן כלל הניתוחים המוצגים כוללים שימוש במשקולות של מידת דתיות לטובת תיקון של ייצוג החסר של משיבים חרדים. בנוסף, המשיבים הערבים מהווים מדגם שהינו קרוב לזה המייצג את האוכלוסייה הערבית הבוגרת בישראל בפילוח של מגדר, קבוצות גיל, מחוז בארץ, ומידת דתיות, כאשר ישנה דגימת חסר של משיבים גברים, משיבים מאזור הדרום, ומשיבים בני 40 ומעלה.

סטטיסטיקה תיאורית בסיסית של המשיבים בסקר על פני מספר משתנים בולטים מוצגת להלן בטבלה 1, כאשר מוצגת השוואה לנתוני סקר הבחירות בישראל⁷ (Israeli National Election Study) ממרץ 2021, שזהו הסקר ההסתברותי המייצג העדכני ביותר הכולל נתונים דומים. ניתן לראות כי ישנן סטיות קלות בין הסקר שערכנו ביוני 2022 לבין נתוני סקר מרץ 2021 של ה-INES בכל הנוגע לשיעור היהודים ובעלי השכלה אקדמית במדגם. ישנה דגימת חסר קלה של נשים במדגם ואלו בעלי אידיאולוגיה שמאלנית וימנית, לצד דגימת חסר בולטת יותר כאמור של משיבים חרדים. זאת, לצד דגימת יתר של משיבים מהמרכז האידיאולוגי ומשיבים מסורתניים.

⁶ השאלון תורגם לערבית כך שמשיבים ערבים יכולים היו לבחור אם לענות על השאלון בעברית או בערבית.
⁷ ראו בכתובת הזו: <https://www.tau.ac.il/~ines>

טבלה 1. סטטיסטיקה תיאורית של המשיבים בשני הסקרים עם השוואה לסקר ה- INES מ-2021:

סקר הבחירות בישראל – מרץ 2021	סקר יוני 2022	
(18.0) 47.3	(14.8) 40.9	גיל (ממוצע, סטיית תקן)
52.2%	49.2%	נשים (שיעור במדגם)
81.4%	81.4%	יהודים (שיעור במדגם)
47.8%	47.2%	השכלה אקדמית כלשהי (שיעור במדגם)
		מידת דתיות (שיעור מקרב היהודים במדגם)
50.7%	51.8%	חילוני
26.9% ⁸	30.6%	מסורתי
12.0%	14.2%	דתי-לאומי
10.4%	3.5%	חרדי
		הגדרה עצמית: ימין-שמאל אידיאולוגי (שיעור במדגם)
51.1%	48.9%	ימין
22.8%	27.5%	מרכז
26.1%	23.7%	שמאל

מקרא: השאלה שבחנה הגדרה עצמית על ציר ימין-שמאל אידיאולוגי כללה שבע אפשרויות תשובה, כאשר 1 משמעו ימין, 4 משמעו מרכז, ו-7 משמעו שמאל. אלו שענו 1-3 הוגדרו כ-"ימין", אלו שענו 4 הוגדרו "מרכז", ואלו שענו 5-7 הוגדרו "שמאל".

⁸ קטגוריה זו כוללת הן משיבים שענו שהם "מסורתיים", דתיים" והן משיבים שענו שהם "מסורתיים, לא כל כך דתיים".